

IV

**БІБЛІОТЕЧНЕ
КРАЄЗНАВСТВО**

Карван С.Л. Синиця Н. (м. Хмельницький)

БІБЛІОТЕЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО НА ХМЕЛЬНИЧЧИНІ

(До 100-річчя заснування обласної державної обласної універсальної
наукової бібліотеки ім. М. Островського)

Центром бібліотечного краєзнавства на Хмельниччині є обласна універсальна наукова бібліотека, читачі любовно називають її духовною скарбницею Подільського регіону. В фондах бібліотеки зібрано біля мільйона примірників різних видань, велику кількість краєзнавчих творів, понад 5 тисяч цінних і рідкісних книг.

У 1989 році на базі Хмельницької державної обласної наукової бібліотеки ім. М. Островського проводилася науково-практична конференція бібліотечних працівників України "Краєзнавча робота бібліотек - фактор патріотичного та інтернаціонального виховання населення", яка намітила шляхи і методи перебудови та розвитку бібліотечного краєзнавства в державі.

Новий етап у розвитку бібліотечного та історичного краєзнавства розпочався з часу утвердження незалежності України.

В області склалась певна система підготовки і видання бібліографічних посібників про край (свою видавничу роботу книгозбірня почала ще з 1954 року), у 1991 р. було підготовлено науково-практичну конференцію "Хмельницькому-500", присвячену 500-річчю М. Хмельницького і 90-річчю обласної універсальної наукової бібліотеки. На конференції працювали дві секції: історична та бібліотечна. В ході підготовки до конференції проаналізовано діяльність обласної та районних бібліотек, було розроблено та затверджено програму розвитку наукової роботи та визначено тематику проблемних досліджень на 1991-2000 роки, яка включала три напрями:

дослідження бібліотечних фондів,
створення джерелознавчої бази,
підготовка 1 видання Фундаментальних
праць з питань,

Історії і культури Хмельниччини.

В підсумку створено еталонний список краєзнавчих документів (книг, брошур, буклетів, листівок, плакатів) та місцевих періодичних видань, проведено його звірку з книжковими видами ОУНБ, ЦЕС, бібліотек інших систем і відомств - учасниць дослідження (вузів, профспілок, музеїв, архівів). На основі цього складено обласний зведений друкований каталог краєзнавчих видань.

Нині значно зросла потреба у літературі, у якій розкривається самобутність нації, місцеві народні традиції, обряди, звичаї, вірування, мова, мистецтво, народні промисли і т.д. З огляду на це, спільно з професором Кам'янець-Подільського педагогічного інституту В.П. Струманським, бібліотека провела велику дослідницьку і пошукову

роботу, результатом якої став бібліографічний покажчик "Народознавство Поділля". Він став важливим путівником по джерелах, що відображають різні сторони минулого, і сучасного життя нашого краю.

Численні запити читачів на літературу з цього питання, неможливість задовільнити їх наявними фондами, дали поштовх до заснування серії краєзнавчих видань "Духовні витоки Поділля". Це "Історичні центри Хмельниччини", "Легенди про рідкісні рослини Поділля", "Подільські свята, обряди, звичаї" та Ін.

В цій же серії виходять і матеріали науково-практичних конференцій, які починаючи з 1991 року щорічно проводяться обласним управлінням культури, обласною науковою бібліотекою спільно з зацікавленими організаціями.

Збірники матеріалів, тез, доповідей та повідомлень науково-практичних конференцій "Хмельницькому - 500" (1991), "Культура України і слов'янський світ" (1992), "Культура Поділля: Історія і сучасність" (1993), "Духовні витоки Поділля: творці історії краю" (1994), "Велика Волинь: минуле і сучасне" (1994), "Полонному - 1000 років" (1995), "Володимир Січинський і Україна" (1995), "Междибіж: 850 років історії" (1996), "Поділля і Південно-Східна Волинь в роки Визвольної війни українського народу середини XVII століття" (1996), "Поляки на Хмельниччині: погляд крізь віки" (1999) стали своєрідною енциклопедією Поділля, де розкриваються невідомі сторінки історії краю.

Починаючи з 1960 року бібліотека готує і видає поточні науково - допоміжні універсальні бібліографічні покажчики "Література про Хмельницьку область за ... рік", які є свого роду місцевими "літописами", що відображають друковану продукцію про край. А з 1975р. щорічно виходить "Літературна Хмельниччина за...рік", в якій подається бібліографія творів місцевих письменників, як професійних так і початківців.

Серед науково-допоміжних посібників варто відмітити і фундаментальний ретроспективний бібліографічний покажчик у 2-х томах "Історія міст і сіл Хмельницької області", а також "Пам'ятники історії і культури Хмельницької області" який підготовлено і видано на допомогу авторському колективу і редакційній колегії тому зводу пам'ятників нашого краю.

Великою популярністю у читачів користуються щорічні видання "Знаменні і пам'ятні дати Хмельниччини", які видаються з 1966 року. Покажчик вміщує короткі довідки та

рекомендовані списки літератури про визначні події історії, суспільно-політичного, культурного та громадського життя області, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, життя і діяльність котрих пов'язане з Хмельниччиною.

Чільне місце в системі краєзнавчих бібліографічних видань ОУНБ займають тематичні посібники про край, серед яких: "Природа Хмельницької області", "Поділля у великій Вітчизняній війні 1941-1946 р.р.", "Хмельниччина – Сілістра", "Хмельницькому-500", "Краєзнавство Поділля" тощо.

Заслужують на увагу краєзнавчі бібліографічні посібники. Уже стало доброю традицією видання персональних покажчиків про видатних діячів, уродженців нашого краю.

В серії "Знатні земляки" в різні роки вийшли бібліографічні посібники "Вчені Хмельниччини", "Письменники Хмельниччини", "Артисти, композитори, художники Хмельниччини", "Партійні, державні, військові діячі", а також персональні посібники до ювілеїв:

- "І.С.Винокур (До 60-річчя від дня народження доктора історичних наук, академіка, заслуженого працівника вищої школи України) (1989 р).

- "С.К.Гуменюк - краєзнавець - дослідник Поділля" (до 80 - річчя від дня народження) (1894 р). - "В.С.Прокопчук - подільський краєзнавець" (До 50 річчя від дня народження); - "А.В.Сваричевський - краєзнавець педагог" (До 65-річчя від дня народження) у цьому ж році; - "Віталій Мацько" (до 30-ліття творчої праці літературознавця-дослідника); (1997) "Закоханий у рідний край" (до 70-річчя краєзнавця, педагога, публіциста А.Сваричевського). (1999)

Усі ці видання ввійшли в серію "Духовні витоки Поділля". У 1997 р. бібліографічні видання про край поповнив ретроспективний покажчик про Хмельницьку область у 1937 – 1997 рр. "Бібліографія Хмельниччини". Він був підготовлений та приурочений 60 - річчю утворення Хмельницької області. Дане видання відтворює максимальну повноту інформації про краєзнавчу бібліографію Хмельницької області за 60 - річний період.

Крім видань обласної наукової бібліотеки у покажчику відображені також краєзнавчі бібліографічні посібники обласних дитячої, юнацької та медичної бібліотек, а також центральних районних бібліотек області.

Значну наукову цінність має монографія П.Я.Слободянюка "Культура Хмельниччини" (1996). Висвітлення сучасних актуальних проблем духовної культури, поєднання історико - культурного, документального фактологічного матеріалу робить книгу важливим джерелом історії подільської регіональної культури.

Зараз триває робота над написанням історії бібліотек Хмельниччини. Спільно з обласною дитячою бібліотекою ім.Т.Шевченка та з обласною юнацькою бібліотекою закінчуємо підготовку збірника статей "Бібліотеки Хмельниччини: історія і сучасність". До 100 - річчя з часу заснування Хмельницької бібліотеки ім.М.Островського, яке буде відзначатися у 2001 році, готуємо до видання книгу "Бібліотека і час". Плануємо провести Всеукраїнську науково-практичну конференцію "Бібліотека на рубежі тисячоліть".

З 1992 року в бібліотеці створюється Банк даних Хмельниччини. На сьогоднішній день він нараховує більше тисячі інформацій різноманітного характеру: статистичні дані, різнопланові фактографічні повідомлення про суспільно - політичне, культурно - мистецьке, економічне життя краю, тощо.

Розпочалась робота над інформаційним портретом регіону, куди буде входити коротка історична довідка про час заснування, адміністративно-територіальний устрій, географічне положення, шляхи сполучення, етнічний склад населення, клімат, сільськогосподарські угіддя; структуру управління визнаних людей, туристичні об'єкти, тощо.

Та найбільше багатство бібліотеки - її люди, справжні ентузіасти та сподвижники, закохані в свій край і свою справу.

Нині хочеться добрим словом згадати тих, хто стояв біля витоків створення бібліотеки, хто започатковував бібліотечне краєзнавство: М.Т.Анікеєв М.І.Мілотін, Р.В.Нагорна, В.П.Гусько, Г.М.Гордеева, Р.Ф.Шпилько, М.В.Цикрович, М.І.Глузголь, В.М.Бойко, О.П.Ефремова, Н.І.Леонов, А.М.Ковальчук.

Окремо хочеться згадати бібліотекарів - краєзнавців С.К.Гуменюка та Т.В.-Логвиненко, які впродовж десятків років займалися кропіткою краєзнавчою роботою, активно працювали над створенням "Історії міст і сіл Хмельницької області".

Варто також зазначити, що з 1944 року в бібліотеці формується краєзнавча періодика. Сюди надходить більше 100 назв періодичних місцевих видань.

У відділі краєзнавчої літератури майже 20 років діє клуб "Краєзнавець". Тут збирається науковці, місцеві краєзнавці, письменники, вчителі, музиканти, всі хто любить свій край, вболіває за його долю.

Отже краєзнавча робота стала одним із провідних напрямків у діяльності нашої бібліотеки. Вона сприяє відновленню історичної пам'яті народу, допомагає краєзнавцям, вченим, всім, хто закоханий в історію нашого краю, відкривати невідомі сторінки його минувшини, створювати об'єктивну біографію Хмельниччини.

